

2.1. Missie, visie, waarden, objectieven, geschreven referentiekader

MISSIE

De V.Z.W. Begeleid Wonen arr. Leuven biedt volwassen personen met een handicap ambulante ondersteuning aan bij het zelf vorm en inhoud geven aan hun zelfstandig wonen, zodat zij hun leven in onze samenleving kwaliteitsvol ervaren.

WAARDEN, GESCHREVEN REFERENTIEKADER

Deze missie is gesteund op de waarden die wij in ons dagelijks werk op de v.z.w. Begeleid Wonen arr. Leuven als basiswaarden ervaren. Wij streven er in ons werk naar om voortdurend vanuit deze waarden te werken.

Pluralisme

Wij staan open voor alle mensen met een toelating vanuit het Vlaams Agentschap, met respect voor alle religieuze of filosofische overtuigingen.

Emancipatie

Emancipatie in de begeleiding van mensen met een handicap zien wij als een proces. Het doel van dit proces is deze mensen macht of greep laten krijgen over hun eigen leven en hen een plaats laten innemen als volwaardig burger in de samenleving. Zij dienen de ruimte te krijgen om hun leven zoveel mogelijk zelf in te vullen en op die manier hun mogelijkheden zoveel mogelijk tot hun recht te laten komen, rekening houdend met hun beperkingen.

Beperkingen van cliënten kunnen liggen in hun mentaal vermogen, in sensorische of fysieke beperkingen, of cliënten kunnen door hun opvoedingsverleden een onevenwicht ontwikkeld hebben tussen hun wensen en mogelijkheden. We denken hierbij bijvoorbeeld aan een beperkt inzicht in communicatieprocessen, waardoor het vaak belangrijk is om situaties die een cliënt in een huisbezoek vertelt samen met hem/haar te analyseren om de eigen effecten op een ander en/of de reactie van de ander beter te

kunnen begrijpen. Een beperkt cognitief vermogen kan bijvoorbeeld ook leiden tot moeilijkheden om een budget te beheren, om een overzicht te houden op inkomsten en uitgaven. Anderzijds kunnen mensen ook niet in staat blijken hun budget goed te beheren omdat kopen een vorm van compensatie kan zijn bijvoorbeeld voor het zich minder voelen dan anderen.

Emancipatie van de cliënt impliceert voor ons dan ook dat de begeleiding inhoud krijgt in overleg met de cliënt. De wil om via overleg met de cliënten tot oplossingen te komen is op de dienst sterk aanwezig.

De emancipatiegedachte wijst ons anderzijds op de gevaren van betutteling, bevoogding, het over één kam scheren van personen met een handicap.

Gelijkwaardigheid

Sterker dan ooit wordt nu de nadruk gelegd op de gelijkwaardigheid tussen mensen onderling. Gelijkwaardigheid steunt op respect voor de eigenheid van mensen ; alle mensen zijn 'gelijk - waard'. Dit wil zeggen dat wij respectvol met de cliënten wensen om te gaan en dat wij ook verwachten om op die manier benaderd te worden door de cliënt.

Zelfbepaling / Autonomie en Keuzevrijheid

Wij sluiten ons aan bij de omschrijving van Bea Maes : 'Autonomie is zelf vorm en inhoud geven aan je leven, overeenkomstig eigen mogelijkheden en persoonlijke wensen en waarden'.

Keuzevrijheid impliceert volgens haar vooreerst dat men zijn persoonlijke voorkeuren en wensen leert kennen. Vervolgens wordt men gestimuleerd tot en begeleid in het kenbaar maken van deze wensen via om het even welke vorm van communicatie. Van de omgeving wordt tenslotte verwacht dat ze rekening houdt met de geuite voorkeuren en wensen en dat ze optimale keuzekansen biedt.

Wij ervaren dat het opnemen van die zelfbepaling voor vele cliënten geen evidentie is. Mensen moeten leren om zelf keuzes te maken en zelf verantwoordelijkheid op te nemen voor het eigen leven. De begeleid(st)er zal de cliënt daarom voortdurend

stimuleren om zelf keuzes te maken, ook in kleine zaken vb. inrichting van de eigen woonruimte, om te groeien in zijn/ haar mogelijkheden tot zelfbepaling. De begeleid(st)er zal telkens weer samen met een cliënt mogelijke keuzes en hun voor- en nadelen op een rij zetten.

Tegelijkertijd merken we dat eigen keuzes maken, afhankelijk van de draagkracht van een persoon, een gevoel van onveiligheid met zich kan meebrengen. Een begeleid(st)er moet daarom aanvoelen wanneer die onzekerheid te groot wordt om dan een meer sturende rol op te nemen.

Daarnaast wordt zelfbepaling ook beperkt door het risico dat iemand zichzelf en/of anderen schade toebrengt en door de normen en regels die gelden in onze samenleving. Ook hier kan het nodig zijn dat een begeleid(st)er ingrijpt. Dit kan echter enkel indien er geen andere oplossing mogelijk blijkt en dit ingrijpen voldoende gemotiveerd kan worden. Dit is de professionele verantwoordelijkheid van de begeleid(st)er. Een begeleid(st)er moet dan ook een evenwicht zoeken tussen zijn/haar professionele verantwoordelijkheid en de individuele verantwoordelijkheid van de cliënt (zie ook 'macht' bij 'relatie cliënt-begeleid(st)er').

Begeleidingsdoelen worden steeds in samenspraak met de cliënt gesteld. Voor de uitvoering ervan doet de cliënt wat hij/zij zelf kan. Er wordt verwacht dat hij/zij hier een verantwoordelijkheid opneemt volgens zijn/haar draagkracht en mogelijkheden. De cliënt kiest vrijwillig voor een begeleiding, maar de begeleiding zelf is niet vrijblijvend.

VISIE

In onze visie staan wij achter de tekst 'Ambulant werken, deel 1. Ambulante Visie' die in een samenwerking van de Vlaamse diensten Begeleid Wonen neergeschreven werd (zie bijlage).

Daarnaast heeft bovenstaand referentiekader gevolgen voor onze basishouding ten opzichte van de cliënt, als collega op de dienst en als lid van onze samenleving. Hieronder bespreken we deze gevolgen .

Relatie cliënt - begeleid(st)er

1. Vanuit dit waardenkader ervaren wij volgende attitudes als erg belangrijk in het begeleiden van mensen met een handicap :

- Echt luisteren, ernstig nemen en acceptatie vinden wij belangrijke basishoudingen.
- Plaatsvervangend denken moet vermeden worden. Een valkuil voor de hulpverlener is dat hij in de plaats van de cliënt denkt, omdat hij sneller is, omdat hij resultaatgericht is. Op dat moment doen we onrecht aan de zelfbepaling van de betrokkene.

- Positief omgaan met macht is een noodzaak. Vanuit onze kennis, opleiding en ervaring als hulpverlener hebben wij onbetwistbaar een zekere machtspositie. Die macht kan gebruikt of misbruikt worden om anderen in een richting te duwen die zij zelf niet wensen. Deze machtspositie kan echter ook gebruikt worden om de hulpvrager te stimuleren om zijn/haar eigen macht en mogelijkheden te gebruiken om zijn/haar leven vorm te geven. Vanuit onze functie als begeleid(st)er kunnen wij onze machtspositie enkel positief hanteren, dit wil zeggen niet in strijd met onze missie en waarden.

Hierbij is het belangrijk dat wij ons realiseren dat mensen soms geen keuze hebben. Zij kunnen niet anders dan hulp aanvaarden, omdat zij zonder die hulp niet in staat zijn om zelfstandig te wonen en/of omdat zij geen andere steunpunten hebben in hun leven. Begeleid Wonen wordt dan niet ervaren als een echte keuze.

- De cliënt moet ruimte krijgen om zelf initiatief te nemen, om doorheen vallen en opstaan te leren.

2. Dit referentiekader impliceert ook dat begeleid(st)ers op een dienst Begeleid Wonen niet 'zorgen voor' mensen met een handicap. Wij 'ondersteunen' mensen, zodat zij zelf actief stappen kunnen zetten, waar nodig samen met de begeleid(st)er, om hun leven richting te geven (zie ook 'visie ambulante werken' in bijlage).

3. Als begeleid(st)er sta je dichtbij je cliënt tijdens belangrijke, mooie en moeilijke momenten in zijn/haar leven. We groeien in een begeleidingsproces naar een positie van vertrouwenspersoon in het leven van een cliënt. Wij merken dan ook dat het voor cliënten soms moeilijk wordt om de positie van een begeleid(st)er juist in te schatten. Zij

ervaren de begeleid(st)er soms eerder als vriend(in) in plaats van als begeleid(st)er. Wij hebben de plicht om duidelijkheid te scheppen naar de cliënt toe. Wij zijn professioneel sterk betrokken op hen, maar maken een duidelijke scheiding tussen onze rol als begeleid(st)er en ons privé-leven. Wij moeten steeds alert zijn om geen foutieve verwachtingen te scheppen.

Collega' s op de dienst vzw Begeleid Wonen arr. Leuven

1. Ook onze samenwerking op de dienst is noodzakelijkerwijze gebaseerd op dit waardenkader. We streven ernaar om gelijkwaardigheid, autonoom handelen en emancipatorisch handelen optimale kansen te geven. Het wekelijks teamoverleg speelt hierbij een essentiële rol.

Er is een horizontale gezagsstructuur ('integratieve structuur') en teamoverleg is een belangrijke tussenstap voordat de directeur beslissingen neemt over begeleidingen en bij organisatorische beslissingen.

Wederzijdse ondersteuning binnen het team gebeurt informeel, maar ook formeel zoals op de teamvergadering (zie procedures). Openheid, transparantie, luisterbereidheid en vertrouwen zijn noodzakelijke attitudes op de dienst om tot die wederzijdse ondersteuning te kunnen komen en om genoemde waarden ook in het begeleiden van de cliënten waar te kunnen blijven maken.

Wij proberen om mensen met een verschillende studieachtergrond te selecteren als begeleid(st)er, om mensen met een verschillende invalshoek in het team te hebben.

2. Het werk op een dienst Begeleid Wonen vraagt een grote emotionele investering van het personeel. Daarom is het des te belangrijker dat mensen ook op de dienst zorg en respect ervaren van elkaar, ontwikkelingskansen krijgen en zich goed kunnen voelen. Zorg dragen voor elkaar kan concreet vorm krijgen door rekening te houden met een begeleid(st)er wanneer die bvb. zelf niet aanwezig is, door indien mogelijk en gewenst een probleem op te nemen voor (de cliënt van) een andere begeleid(st)er wanneer die dit zelf niet kan doen, door in te springen voor een begeleid(st)er wanneer dit nodig is zoals bij taakverdelingen op de teamvergadering, door afspraken te volgen die

gemaakt zijn rond klasement/plaats voor materiaal/bijhouden cliëntenfiches zodat de collega's vlot kunnen werken na ons of in onze afwezigheid. Respect hebben voor en vertrouwen hebben in elkaar houden ook in dat er voortdurend een evenwicht gezocht wordt tussen rekening houden met ieders persoonlijke situatie, met eigen mogelijkheden, zorgen en beperkingen en voldoende gelijkwaardigheid garanderen tussen de verschillende personeelsleden.

3. Wij gaan ervan uit dat een begeleider zichzelf ook regelmatig in vraag moet durven stellen. Zo gebeuren cliëntbesprekingen in een intern of extern team (zie procedures) waarin open over begeleidingen gepraat moet kunnen worden vanuit de basishouding van wederzijds respect. Daarnaast bespreken de begeleid(st)ers en teamcoördinatoren wekelijks begeleidingen tijdens intervisies (zie proc. 4.6.2./4.6.3.).

vzw Begeleid Wonen arr. Leuven - samenleving

1. De begeleiding gebeurt in de concrete woon- en leefsituatie van de cliënt. Het uitbouwen van een sociaal netwerk binnen deze leefsituatie, waar de cliënt steun en begrip kan krijgen, is een belangrijk maar vaak ook erg moeilijk werkpunt in een begeleiding. Een moeilijk werkpunt omdat hierbij zoveel verschillende elementen een rol spelen zoals sociale vaardigheden van de cliënt en mensen uit het sociaal netwerk, de geschiedenis die mensen samen al dan niet hebben, wensen en verwachtingen van de cliënt en van mensen uit het netwerk, algemene mogelijkheden en beperkingen (vb. verbaal, cognitief, performantieel) van de cliënt en mensen uit het netwerk.

Het sociaal netwerk van een cliënt is vaak eerder beperkt en wordt soms overvraagd door de cliënt, omdat hij/zij zoveel steun nodig heeft. Daarom wordt getracht in voldoende mate beroep te doen op het sociale netwerk, opdat dit netwerk belangrijk kan blijven of worden voor de cliënt, rekening houdend met de draagkracht van de mensen in het sociaal netwerk. Om dit te bereiken wordt er in de begeleiding gestreefd naar structureren, stimuleren of afgrenzen van de cliënt vanuit onze kennis van de draagkracht van de cliënt en van het sociaal netwerk.

2. Het bieden van ondersteuning aan mensen die zelfstandig wonen brengt met zich mee dat cliënten met zeer ruime vragen en noden bij ons terecht komen. Voor veel vragen en noden moeten of kunnen zij terecht bij bestaande organisaties of diensten in de samenleving.

- Indien er reeds een aangepast aanbod bestaat voor een nood bij een cliënt verwijzen wij door of begeleiden wij hem/haar naar deze dienst(en) vb. vormingsdienst of reisbureau al dan niet specifiek voor mensen met een handicap.

- Daarnaast komen zij regelmatig in contact met de dienstverlening in banken, verzekeringen, winkels, de stad/gemeente, vakbond en dergelijke. In ons dagelijks werk met de cliënten willen wij waar nodig deze diensten ook wijzen op de specifieke noden en behoeften van onze doelgroep. Zo kunnen zij zich bewust worden van leemten, van onaangepaste situaties vb. zoeken naar mogelijkheden tot budgetbegeleiding in samenspraak met banken, vb. melden van problemen van cliënten in het werken met automaten van de bank, vb. vertaling van uitleg door een dienst omdat onze cliënt(en) het abstract taalgebruik niet altijd begrijpt, vb. wijzen op beperkte toegankelijkheid voor een rolstoelgebruiker/persoon met een sensorische handicap.

Tevens stimuleren wij vanuit onze dienst nieuwe initiatieven, wanneer die een antwoord kunnen bieden op noden van cliënten. Dit kan zowel vanuit reguliere dienstverlening of organisaties zijn vb. medewerking SIF project cultuur, als van organisaties voor een specifieke doelgroep vb. vormingsaanbod specifiek voor mensen met een licht mentale handicap die overdag uit werken gaan.

- Indien er echt geen geschikt aanbod is voor een duidelijke nood bij (een deel van) onze doelgroep onderzoekt onze dienst de mogelijkheden om zelf initiatieven te nemen.

Wij kiezen voor deze aanpak om zo een bijdrage te leveren aan het creëren van openheid ten aanzien van onze doelgroep in de samenleving, opdat integratie en inclusie zoveel mogelijk kansen zouden krijgen.

3. Gedecentraliseerd werken zien wij als een pluspunt om de bereikbaarheid en bekendheid van onze dienstverlening te vergroten. Ook kan op die manier een vlottere

samenwerking groeien met de andere dienstverlening uit de omgeving van onze gedecentraliseerde steunpunten. Sinds eind 2002 werd een begin gemaakt van dit decentraal werken.

2.2. Deontologische code

1. Achtergrond bij het opstellen van een deontologische code:

1.1. Basishouding:

In onze contacten met de cliënten plaatsen wij *wederzijds respect* centraal. Dit betekent respect in al zijn aspecten: respect voor de integriteit van de persoon, voor zijn/haar eigen territorium, voor de gevoelens van een cliënt, voor zijn eigen mening. We nemen de cliënt au serieus en staan in een menselijke, maar professionele relatie tot elkaar. Respect, integriteit en verantwoordelijkheid zijn belangrijke aspecten van onze basishouding vanwaaruit we vertrekken (cfr missie-visie kwaliteitshandboek Begeleid Wonen Leuven).

Het is belangrijk dat een hulpverlener zich vragen stelt rond het omgaan met cliëntinformatie en zich niet uitsluitend baseert op wetteksten en deontologische codes. Bij het omgaan met cliëntinformatie moet er ruimte zijn voor verschillen: het ene verslag is het andere niet.

Het is enorm belangrijk dat de cliënt de zekerheid heeft dat privacy omtrent gegevens die hij meedeelt op een vertrouwelijke wijze gevrijwaard blijft (zie verder punt 1.2.2.).

1.2. Belangrijke principes betreffende het opstellen van een deontologische code:

1.2.1. Een aantal concrete praktijkvragen:

De principes waarop de deontologische code berust, moeten algemeen gedragen worden en uitmonden in een afsprakentekst. Omwille van deze reden hebben we ervoor gekozen om onze deontologische code op te stellen vanuit een aantal concrete praktijkvragen. We hebben hierrond interne vorming gevolgd en vanuit deze vorming bouwen we onze deontologische code op (zie verder punt 2).

Voorbeeld 1: Een cliënt vertelt je dat hij niet zal terugkeren na zijn volgende penitentiair verlof. Hoe ga je hiermee om als begeleider?

Als cliënten keuzes moeten maken is het belangrijk van hen een spiegel voor te houden van wat de mogelijke consequenties van die keuzes zijn. Een middenweg tussen enerzijds een beschermende houding waarbij we de cliënt misschien teveel betuttelen en hen het gevoel geven van te weten wat goed is voor hen, en anderzijds een houding waarbij we alle verantwoordelijkheid bij de cliënt leggen, wat kan leiden tot onverschilligheid en een gebrek aan betrokkenheid.

De dialoog met de cliënt is van groot belang. We leggen hen uit wat wij als mogelijke kansen en risico's zien zonder te verwachten dat ze het daar zonder meer mee eens zijn. De uiteindelijke keuze blijft bij de cliënt. Vanuit deze visie is het van groot belang dat bij een vraag naar cliëntinformatie je als hulpverlener jezelf de vraag stelt in hoeverre de cliënt deze vraag zelf kan beantwoorden. Misschien geven we wel te snel informatie door in de plaats van de cliënt.

Voorbeeld 2: cliënt vertelt dat hij verzwijgt aan het OCMW dat hij zwart werk doet.

Het is belangrijk om ons in de samenwerking met een andere dienst niet tussen de cliënt en de derde te plaatsen (bijvoorbeeld in de 'verklik-positie'). Het is nodig om voluit te kiezen om de cliënt een spiegel voor te houden en hem openlijk te confronteren met de mogelijke consequenties van zijn keuze. Mogelijk neemt de cliënt dan zelf de verantwoordelijkheid op om de nodige informatie aan de andere dienst door te geven. We kunnen ons dan niet verschuilen achter het beroepsgeheim en de cliënt enkel een luisterend oor aanbieden. Het is belangrijk om de cliënt op zo'n moment te blijven motiveren om dit probleem zelf aan het OCMW te vertellen.

Voorbeeld 3: Een andere dienst vraagt informatie over onze cliënt. Hoe ga je daar mee om?

Het is noodzakelijk om als hulpverleners bewust en respectvol om te gaan met cliëntinformatie. Indien ons gevraagd wordt informatie te delen is het belangrijk om een aantal aspecten eerst te bekijken. Hebben we voldoende zicht op welke informatie men precies nodig heeft? Wie vraagt wat? Zijn de informatievragers ook gebonden aan eenzelfde beroepsgeheim? Met welke bedoeling wordt de informatie gevraagd? Op welke wijze ga ik informatie delen?

Eerst proberen we in te schatten in hoeverre de 'collega' hulpverlener die cliëntinformatie vraagt dezelfde doelstelling heeft als ons. Bijvoorbeeld in het samenwerken met de psychosociale dienst van de gevangenis of de jeugdrechtbank is het belangrijk om te bevragen met welke bedoeling ze deze informatie opvragen. Indien dit niet in het belang van het welzijn van de cliënt is, maar wel om de risico's op herval in te schatten, dan moeten we voorzichtig zijn. Onze doelstelling is niet om criminelen achter de tralies te krijgen.

Verder is het nodig om na te denken over het belang en de aard van de samenwerking met andere diensten. Om een goede samenwerking te kunnen behouden, is het belangrijk om een overleg te hebben omtrent ieders respectievelijke taakinfilling. Als je als hulpverlener twijfelt welke gevolgen het delen van informatie met een andere dienst zou hebben voor jouw cliënt, is het het best dat je hem dat gewoon vraagt.

Voorbeeld 4: De cliënt vertelt je dat hij zonder rijbewijs rijdt. Hoe ga je hiermee om?

Als hulpverlener moet je steeds toetsen wat kan en mag volgens de wet, maar het delen van cliëntinformatie mag niet gereduceerd worden tot een juridisch probleem. Het heeft ook een ethische component. De mogelijke gevolgen van het niet delen van informatie kan voor jezelf als hulpverlener aan je eigen

geweten knagen. Het doordacht, methodisch handelen blijft centraal staan. Het is belangrijk als begeleider in te schatten of het gedrag van de cliënt een gevaar is voor de cliënt zelf of voor de maatschappij. Indien dit zo is, dan vervalt het beroepsheim en kan de begeleider zelf beslissen dat de informatie doorgegeven wordt. Omdat dit een heel moeilijk conflict is en er geen eenduidige antwoorden bestaan, is het belangrijk dat dit eerst in het team besproken wordt en daarna al dan niet met de cliënt.

1.2.2. Omgaan met cliëntinformatie:

Het is belangrijk dat de deontologische code opgesteld is in functie van het omgaan met cliëntinformatie, waarmee bedoeld wordt: het verwerven van informatie over mensen, het gebruik van die informatie, en het doorgeven van informatie voor intern en extern gebruik.

Het omgaan met informatieuitwisseling gebeurt niet voor iedereen op dezelfde manier. Het is afhankelijk van een heel aantal aspecten.

- Achterliggende visie op hulpverlening: deze kan verschillen van hulpverlener tot hulpverlener
- Ethische overwegingen: Het belang van andere cliënten of van derden wordt soms ernstig geschaad als je de juridische regels strikt volgt.
- Mentale mogelijkheden van een cliënt: in hoeverre is de cliënt in staat om zelf de nodige en correcte informatie te geven die een hulpverlener nodig heeft om professioneel te handelen in functie van het welzijn van die cliënt.

Dus een doordachte aanpak is erg belangrijk.

- Duidelijke afspraken maken met de cliënt zoals met hem bespreken wat we als dienst doen als de cliënt de afspraken niet nakomt, afhaakt of verdwijnt. Het is belangrijk om de cliënt de grenzen van de begeleiding aan te geven.
- Beroepsgeheim betekent niet niets doen! Wanneer bij de begeleiding de cliënt de hulpverlener informatie geeft waar de hulpverlener niet mee naar buiten kan komen, maar waar wel iets mee moet gebeuren dan is het belangrijk dat de hulpverlener zich niet laat verlammen. De cliënt is zelf verantwoordelijk voor wat hij doet, dus ook voor het feit dat hij deze informatie aan de hulpverlener geeft. Op deze manier geeft hij ook te kennen dat hij wil dat er iets mee wordt gedaan.
- Wanneer derden om informatie vragen, moet de hulpverlener de nodige tijd nemen om alle argumenten af te wegen.
 - ➔ Gegevens noteren
 - ➔ Overleg met cliënt indien mogelijk
 - ➔ Overleg in team of met leidinggevende indien nodig
 - ➔ Beslissing nemen
 - ➔ Terug contact opnemen met informatievrager
- De aanpak moet bekeken worden in het kader van de ganse begeleiding: wat is hier het belangrijkste dat moet gevrijwaard worden? De hulpverlenersrelatie of is de bescherming van cliënt en/of derden hier meer aan de orde?
- De deontologische vraag, de doordachte aanpak, alle argumenten pro en contra en de conclusie worden best schriftelijk in het dossier opgenomen.

- Wijze van info-uitwisseling is belangrijk! Enkel wat noodzakelijk en relevant is moet aan de juiste persoon worden meegedeeld. Het is onnodig en ongewenst om een gans dossier met psychologische verslagen door te faxen.
- De uiteindelijke beslissing van de hulpverlener is het resultaat van een persoonlijke afweging van alle verschillende belangen die in de concrete situatie een rol spelen.

1.3. Enkele juridische aspecten betreffende 'beroepsgeheim'-'spreekrecht'-'spreekplicht':

A. BEROEPSGEHEIM:

Definitie beroepsgeheim:

Een vertrouwenspersoon is geheimhouding verplicht over wat hij heeft vernomen of vastgesteld bij de uitoefening van zijn beroep of functie. De uitzonderingen hierop zijn spreekrecht en spreekplicht.

Wie is gebonden aan het beroepsgeheim:

- Personen met een vertrouwensfunctie dwz iedereen die omwille van zijn beroep kennis draagt van geheimen zoals medisch personeel, hulpverleners in het algemeen welzijnswerk, en diegenen met wie deze samenwerken zoals bijvoorbeeld onthaalbedienden, secretaresse, ... (dit is het afgeleid beroepsgeheim). Het gaat hier over iedereen die in contact komt met hulpvragenden: personeel en vrijwilligers. Hun beroep is maatschappelijk zo belangrijk dat ze tav de overheid zwijgrecht toegekend krijgen.
- Personen met een publieke functie: ambtsgeheim. Dwz hulpverleners die in dienstverband werken als ambtenaar, binnen politie, justitie, ... Zij zijn geheimhouding verplicht tegenover derden, maar als zij een informatieopdracht hebben, hebben zij rapporteringsplicht. Dwz dat ze de informatie doorgeven aan het bestuur waarbinnen ze werken. Soms hebben hulpverleningsdiensten een opdracht van justitie en hierbij ook rapportageafspraken zoals bijvoorbeeld bij begeleiding en behandeling van seksueel delinquenten, probatie, ... Dan hebben de hulpverleners wel rapportageverplichting tav de opdrachtgever. Deze hulpverleners mogen enkel de relevante zaken meedelen aan het bevoegde rechterlijke gezag zoals bijvoorbeeld de stopzetting van de begeleiding. Dit wordt wel op voorhand meegedeeld aan de cliënt. De inhoudelijke aspecten van de begeleiding worden niet meegedeeld.
- Personen die omwille van 'zijn staat' geheimen draagt: Bijvoorbeeld de partner van de hulpverlener geeft morele ondersteuning bij schokkende gebeurtenissen op het werk. Deze ontlading is nodig, maar het is de verantwoordelijkheid van de hulpverlener om te spreken **met voor een buitenstaander onherkenbare gegevens**. Stagiairs zijn ook verbonden aan het beroepsgeheim. Dit wordt ook opgenomen in het stagecontract.

Welke informatie is geheim?

- Geheimen die zijn toevertrouwd in de uitoefening van het beroep, alles wat een hulpverlener via zijn beroep te weten komt over een cliënt.

Gevolgen van een opzettelijke schending van het beroepsgeheim:

- De hulpverlener is strafbaar.
- Arbeidsgerechtigde gevolgen: kan leiden tot ontslag van de hulpverlener door de werkgever.

B. SPREEKRECHT:

Definitie spreekrecht:

In bepaalde gevallen mag bekendmaking van informatie zonder gestraft te kunnen worden. De hulpverlener is echter niet verplicht de informatie bekend te maken.

In welke situatie kan spreekrecht:

- Getuigenis in rechte: dwz in een getuigenis onder ede voor een onderzoeks- of vonnisgerecht of voor een Parlementaire Onderzoekscommissie. Dit geldt niet voor politie of parket. De hulpverlener mag verklaren niet te kunnen getuigen omwille van het beroepsgeheim of hij mag de strikt noodzakelijke aspecten getuigen. De hulpverlener moet rekening houden met het belang van de cliënt en met het algemeen belang. Teamoverleg is hierin noodzakelijk.
- Wat noodzakelijk is voor de hulpverlening: De hulpverlener mag informatie doorgeven aan collega's, aan een vervanger, aan andere instanties, om een goede hulpverlening mogelijk te maken. Gegevensuitwisseling kan enkel als dit in het belang is van de cliënt en ook enkel die informatie die noodzakelijk en relevant is. Wel moet er zoveel mogelijk toestemming van de cliënt zijn hiervoor. Als de cliënt zich verzet tegen het doorgeven van informatie, dan kan de hulpverlener dit niet zonder wettelijke of rechterlijke machtiging. Dit geldt niet als er gegevens moeten doorgegeven worden aan hulpverleners met gedeeld beroepsgeheim, dwz werken met dezelfde doelstelling, ook verbonden aan het beroepsgeheim.
- Toestemming van de cliënt: spreekrecht krijgen op vraag van de cliënt. Dit is enkel spreekrecht, geen spreekplicht! Wel moet de hulpverlener erover waken dat de belangen van anderen niet worden geschaad en dat de cliënt over voldoende informatie beschikt om de gevolgen van zijn toestemming in te schatten.
- Recht van de hulpverlener om zich te verdedigen: de hulpverlener mag geheimen onthullen als dit nodig is voor de eigen verdediging.

C. SPREEKPLICHT:

Definitie spreekplicht:

In sommige situaties is een hulpverlener verplicht om informatie bekend te maken.

In welke situaties heeft men spreekplicht:

- Schuldig verzuim: dwz men moet hulp bieden aan iemand die in gevaar verkeert. Hier moet het gaan om een ernstig en reëel gevaar. De hulpverlener moet alle nodige maatregelen nemen om het gevaar te verhelpen, zoals zelf hulp bieden, cliënt informeren en motiveren bepaalde stappen te zetten, hulp van anderen

inroepen of indien aangewezen aangifte doen bij de politie. Dit geldt niet als de hulpverlener zelf gevaar loopt!

- Aangifteplicht: als men getuige is van een aanslag op de openbare veiligheid of op iemands leven of eigendom, dan moet men dit aangeven. Maar dit is enkel een morele verplichting, er is geen sanctionering aan verbonden.
- Noodtoestand
- Het ouderlijk gezag- het beroepsgeheim wanneer de cliënt minderjarig is: dwz dat het soms nodig kan zijn informatie door te geven aan de ouders wanneer de minderjarige onvoldoende maturiteit heeft om zelf fundamentele beslissingen te nemen. De hulpverlener moet de maturiteit van de minderjarige zelf beoordelen. Het enige doel van informatieuitwisseling is het belang van het kind. De hulpverlener moet wel steeds alle informatie aan de minderjarige geven, de relatie met de ouders bespreken en de wil om te zwijgen bespreken. Op deze manier kan de hulpverlener proberen het kind te wijzen op de hulp die er kan komen door de gegevens aan de ouders mee te delen. Hij kan het kind aanmoedigen om zelf de ouders in te lichten.

2. Voorstel deontologische code Begeleid Wonen Leuven

- Bij de start van de begeleiding, in het kennismakingsgesprek, informeren de begeleider en de teamcoördinator de cliënt op een correcte manier over hoe wij bij Dienst Begeleid Wonen Leuven omgaan met het verwerven, gebruiken en doorgeven van cliëntinformatie. Dit wordt ook kort en duidelijk beschreven in de begeleidingsovereenkomst die door zowel de cliënt als de begeleider ondertekend wordt tijdens het kennismakingsgesprek.
- Opvragen van cliëntinformatie bij derden gebeurt steeds na overleg en met toestemming van de cliënt. De begeleider verzamelt enkel gegevens die ter zake doen.
- Deze opgevraagde informatie wordt zoveel mogelijk aan de cliënt meegedeeld. Ook aan de informatieverstrekker zeggen we zo snel mogelijk dat we deze informatie ook doorgeven aan de cliënt.
- Indien derden informatie over de cliënt aanbrengen, wordt zoveel mogelijk doorgegeven aan de cliënt. We proberen er zoveel mogelijk voor te zorgen dat de informatie rechtstreekt naar de cliënt gaat.
- Een onbevoegd persoon kan geen cliëntinformatie bekomen.
- Tijdens een kennismakingsgesprek wordt de cliënt geïnformeerd over de manier waarop teamvergaderingen en zorgplanbesprekingen georganiseerd zijn bij Begeleid Wonen Leuven. Ook de werking van de externe teams wordt aan de cliënt doorgegeven (zie document dagelijkse werking punt extern team).
- De begeleiders van Begeleid Wonen Leuven hebben in het kader van zijn/haar beroepsuitoefening een geheimhoudingsplicht m.b.t. informatie die de cliënt hem/haar toevertrouwt. Ten opzichte van de collega's begeleiders van Begeleid Wonen Leuven die werken binnen het team, geldt een gedeeld beroepsgeheim. Dit wordt ook aan de cliënt doorgegeven tijdens het kennismakingsgesprek.
- De begeleider kan in bepaalde situaties van zijn/haar geheimhoudingsplicht afwijken als er sprake is van spreekrecht of spreekplicht (definities zie hierboven in de tekst). Dit gebeurt zoveel mogelijk in teamoverleg en in overleg met de directie.

Referenties:

Workshop 18/01/2007: interne vorming bij Begeleid Wonen Leuven gegeven door Sara Waelbers, juriste CAW - Metropool Antwerpen.

Omgaan met cliëntinformatie: een rondetafelgesprek ingeleid door Kris Stas en Stef Jorissen. Tijdschrift Alert. Jaargang 30-nummer 3-juli 2004.

Studiedag De Brug vzw 02/12/2004. '*Cliënt is koning.*' Een studiedag rond sturing en autonomie in de hulpverlening aan mensen met een verstandelijke handicap.

E. Bosch. "*Waar bemoei je je mee! Kritisch reflecteren op het spanningsveld autonomie versus beschermwaardigheid. Zorgvuldig omgaan met morele dilemma's in de zorg.*" Uitgeverij Nelissen(2002). Haarlem.

M. Leijssen. "*Gids beroepsethiek. Waarden, rechten en plichten in psychotherapie en hulpverlening.*" Acco(2005).Leuven

I Van der Straete; J. Put: "*Beroepsgeheim en hulpverlening.*" Die Keure(2005).Brugge.

Lezing op congres Begeleid Wonen Leuven van 21/04/2006 : '*Juridische aspecten van het begeleidingswerk en de rol van alle betrokkenen bij de voorlopige bewindvoering*', door Els De Breucker, advocaat en voorlopig bewindvoerder.